

Primeres troballes arqueològiques a la cova "Bauma d'en Noguier" (Albanyà)*

*per Albert Aulines, Francesc Xavier Medina,
Quim Planas i Joan Abad*

* Aquest article va ser redactat l'abril de 2010 amb la finalitat que fos publicat al pròxim número de la *Revista d'Albanyà* (previst pel mes de juny de 2010).

A dia d'avui, aquest article no ha estat publicat en aquesta Revista.

Hem pensat que, en tractar-se del primer treball divulgatiu que vam escriure sobre la cova "Bauma d'en Noguier" i que anava adreçat específicament als diferents sectors socials més pròxims a aquest jaciment, seria millor reproduir-lo de nou en aquest *Quadern de Prehistòria Catalana* per tal de donar-li una major difusió.

Amagada a primera vista -com si pretengués dissimular-, però perfectament integrada en el seu entorn natural: aquesta és la primera impressió que es té quan s'arriba a l'entrada de la cova de la Bauma d'en Noguer d'Albanyà.

Entaforada al bell mig d'un imponent roquissar calcari i atapeïda tot el seu voltant d'alzines, aquesta cova passa desapercebuda en el conjunt dels cingles de la Parada -un dels límits naturals del massís de l'Alta Garrotxa i per on també discorren les aigües de la Muga en la seva vessant nord-oest-. Per la seva situació estratègica es pot comparar amb un niu d'àguiles: des de la cova estant una persona, discretament, sense ser observada, pot arribar a tenir un control visual molt ampli del territori circumdant. Tot i que a vegades pugui semblar una construcció antròpica -perquè la seva morfologia recorda l'arc apuntat típic del període gòtic-, la formació actual de la cova és el resultat d'un llarg procés natural que s'anomena carst.

Les diverses peculiaritats de la Bauma d'en Noguer -que explicarem al llarg de l'article- van motivar que l'octubre de 2009 hi iniciéssim una primera intervenció arqueològica que es va perllongar fins el desembre. El nostre plantejament era que una cova situada en un punt tant estratègic no podia pas haver passat inadvertida pels humans al llarg de la història i, per tant, podia conservar enterrades restes materials d'aquelles èpoques pretèrites. La nostra excavació ho ha confirmat definitivament perquè hem localitzat evidències que corresponen a diferents moments de la prehistòria recent (neolític antic epicardial i edat del bronze) i de la història pròpiament (ibèric, romà, edat mitjana, edats moderna i contemporània).

La Bauma d'en Noguer (25-04-2010). Vista general de l'excavació. El motiu que ens ha empès a excavar aquesta cova és el de comprovar si conté o no restes del període paleolític. De moment hi hem trobat evidències d'ocupacions humanes contínues des del neolític fins a l'actualitat.

Amagada a primera vista -com si pretengués dissimular-, però perfectament integrada en el seu entorn natural: aquesta és la primera impressió que es té quan s'arriba a l'entrada de la cova de la Bauma d'en Noguer d'Albanyà.

Entaforada al bell mig d'un imponent roquissar calcari i atapeïda tot el seu voltant d'alzines, aquesta cova passa desapercebuda en el conjunt dels cingles de la Parada -un dels límits naturals del massís de l'Alta Garrotxa i per on també discorren les aigües de la Muga en la seva vessant nord-oest-. Per la seva situació estratègica es pot comparar amb un niu d'àguiles: des de la cova estant una persona, discretament, sense ser observada, pot arribar a tenir un control visual molt ampli del territori circumdant. Tot i que a vegades pugui semblar una construcció antròpica -perquè la seva morfologia recorda l'arc apuntat típic del període gòtic-, la formació actual de la cova és el resultat d'un llarg procés natural que s'anomena carst.

Les diverses peculiaritats de la Bauma d'en Noguer -que explicarem al llarg de l'article- van motivar que l'octubre de 2009 hi iniciéssim una primera intervenció arqueològica que es va perllongar fins el desembre. El nostre plantejament era que una cova situada en un punt tant estratègic no podia pas haver passat inadvertida pels humans al llarg de la història i, per tant, podia conservar enterrades restes materials d'aquelles èpoques pretèrites. La nostra excavació ho ha confirmat definitivament perquè hem localitzat evidències que corresponen a diferents moments de la prehistòria recent (neolític antic epicardial i edat del bronze) i de la història pròpiament (ibèric, romà, edat mitjana, edats moderna i contemporània).

La Bauma d'en Noguer (25-04-2010). Vista general de l'excavació. El motiu que ens ha empès a excavar aquesta cova és el de comprovar si conté o no restes del període paleolític. De moment hi hem trobat evidències d'ocupacions humanes contínues des del neolític fins a l'actualitat.

ABANS DE COMENÇAR: QUI SOM? - L'EQUIP D'EXCAVACIÓ

Les persones que excavem a la Bauma d'en Noguer formem un grup força variat: des d'arqueòlegs i historiadors fins a doctors, llicenciats i diplomats en d'altres matèries tot passant per qui exerceix alguna professió liberal. Aquesta diversitat de formació intel·lectual i de capacitat professional ens enriqueix. La nostra barreja no és res més que un reflex de l'esperit, la tenacitat i la fortalesa de la societat civil catalana -un dels grans valors i motors productius del nostre país-. A tots ens uneix la mateixa motivació: la curiositat i l'amor per la història natural i pel coneixement humà.

En el rerefons del desenvolupament de la nostra excavació hi ha dos fets que volem manifestar. Per una banda, som continuadors de la línia de treball iniciada als anys 70 del segle passat per l'Associació Arqueològica de Girona i que té per objectiu la recerca i l'estudi de les cultures prehistòriques més velles del nostre territori: la bioregió de Girona. De l'altra, disposem dels requisits legals per excavar: el permís de la propietat, el permís de la Generalitat i la formació acadèmica i professional escaient.

De l'Associació Arqueològica de Girona direm que és l'entitat que ha escrit el primer capítol de la història de Catalunya a partir de les troballes que va dur a terme en el camp del paleolític inferior als anys 70 del segle passat gràcies al treball d'un equip liderat per Josep Canal i Eudald Carbonell. Des d'aleshores i fins avui -és a dir, durant quaranta anys seguits-, aquesta institució ha persistit en la recerca del nostre passat, la qual cosa ha permès descobrir i estudiar a fons molts d'altres jaciments prehistòrics de la bioregió de Girona com, per exemple, les estacions acheulianes de la comarca de la Selva, el poblat neolític de la Draga (Banyoles), les ocupacions del paleolític inferior del pla de Sant Gregori o el jaciment solutrià de la Balma de la Xemeneia (Amer). I, actualment, des del 2009, la Bauma d'en Noguer d'Albanyà.

Per acabar de complementar aquesta informació referent a les persones que estem excavant a la Bauma, només direm que el nucli dur de l'equip està format pels quatre signants de l'article. I, també, que un de nosaltres ha participat activament en diverses intervencions arqueològiques durant els darrers quinze anys (paleolític: Atapuerca, Abric Romaní, Domeny, Coves del Reclau Viver de Serinyà i Balma de la Xemeneia; neolític: la Draga i la Prunera; ibèric: Pontós, Ullastret i Sant Julià de Ramis; romà: Vilauba), des que l'any 1995 es va iniciar en aquest món de l'arqueologia precisament al terme municipal d'Albanyà, en un dels camps de treball per a joves organitzats per la Generalitat al monestir de Sant Llorenç de Sous.

La Bauma d'en Noguer (15-03-2010).

Eines de pedra tallada. Totes són de quars. Malauradament encara no és possible determinar si són o no són d'època paleolítica

QUÈ ENS HA MOTIVAT A EMPRENDRE UNA EXCAVACIÓ A LA BAUMA D'EN NOGUER? QUÈ HI ANEM A BUSCAR? – A LA RECERCA D'UN JACIMENT PALEOLÍTIC

El motiu o interès de l'excavació és purament d'ordre científic, cultural, social i educatiu. És a dir: 'el coneixement pel coneixement'.

Més enllà de la pràctica rutinària de la nostra existència, som moltes les persones que sentim curiositat sobre els fets essencials que constitueixen la condició humana i la història natural que ens envolta. Aquesta inquietud transcendental, aquesta força interior per arribar a tenir més (auto)coneixement manté viu el nostre esperit i motiva els nostres actes. És el leitmotiv que ens acompanya en el recorregut de la nostra pròpia experiència vital. Per mitjà de l'etiqueta '*A la recerca de l'origen i l'evolució biològica i cultural de l'espècie humana a la bioregió de Girona*' pretenem contribuir directament en la investigació d'una d'aquestes curiositats fonamentals: quines i com eren les comunitats humanes que van trepitjar el territori gironí en el passat més remot?

La única manera de respondre aquesta pregunta és per mitjà de l'arqueologia: és a dir, d'una excavació sistemàtica. I, per excavar, primer de tot cal trobar un jaciment on s'hi pugui treballar metòdicament durant una colla d'anys fins que es puguin obtenir uns resultats que proporcionin informacions fiables d'ordre divers (cultural, ambiental, geològic, biològic, faunístic o antropològic). La recerca d'un jaciment que pogués contenir aquests elements és el que ens va empènyer a iniciar l'excavació de la Bauma d'en Noguer perquè vam pensar que aquesta cova podia reunir les condicions idònies per haver conservat aquest tipus de restes arqueològiques.

La finalitat màxima de la nostra excavació és arribar a localitzar restes del període paleolític (la qual cosa, a l'abril de 2010 no s'ha produït). De moment, però, sí hem trobat suficients objectes arqueològics que demostren que la Bauma d'en Noguer ha estat freqüentada pels humans des del neolític fins a les èpoques més actuals.

PER QUÈ DINS L'ENTORN NATURAL D'ALBANYÀ (QUE ESTÀ FARCIT DE BAUMES, COVES, FORATS I TUTES) HEM ESCOLLIT PRECISAMENT LA BAUMA D'EN NOGUER? – LES HIPÒTESIS DE TREBALL

Tant els albanys de soca-rel com les altres persones que mantenen una relació freqüent amb Albanyà saben que a l'entorn natural d'aquest poble abunden les cavitats geològiques que presenten les més diverses formes (baumes, coves, tutes). Un llistat d'aquest fenomen natural es pot consultar en dos bons treballs: en un article publicat l'any 1996 a la Revista d'Albanyà (número 8) i en el llibre Coves de l'Alta Garrotxa de Francesc Miret i Martí García de l'any 1999.

Per què, de totes aquestes cavitats, hem escollit la de la Bauma d'en Noguer? Per tres motius que són la base de les nostres hipòtesis de treball: per la seva morfologia, per la seva situació estratègica i pel context arqueològic actual de la vall de la Muga i de l'Alta Garrotxa.

► **Primera hipòtesi.** És una cavitat que presenta una morfologia molt diferent a la resta. No és ni un forat ni una bauma sinó que és pròpiament una cova, i amb molta entitat, amb unes dimensions considerables, amb una estructura ben definida (és un tub càrstic de manual), amb una volta d'entrada ben conservada i, sobretot, el seu subsòl conté sediments aparentment intactes, tant a l'interior com a l'exterior. És en aquests sediments on vam pensar que podríem trobar restes arqueològiques si realment la cova havia estat ocupada antigament per diversos grups humans.

► **Segona hipòtesi.** La seva ubicació geogràfica és immillorable a l'hora de controlar aquest territori de per si ben delimitat, el qual connecta i comunica la vall de la Muga amb l'interior del massís de l'Alta Garrotxa. La Bauma d'en Noguer és com una talaia natural que permet observar amb atenció aquest corredor, circumstància que se'ns fa difícil pensar que no hagués estat aprofitada per les primitives comunitats humanes. En aquest aspecte, la seva funció es pot equiparar a la dels actuals peatges de les autopistes: des d'un punt determinat situat estratègicament, una persona pot arribar a controlar, i fins tot regular, l'accés d'entrada i de sortida del trànsit (humà, d'animals, de mercaderies) d'una zona concreta, en aquest cas, la zona de contacte entre el massís de l'Alta Garrotxa i la plana de l'Empordà.

► **Tercera hipòtesi.** L'arqueologia ja ha demostrat que tant l'interior de l'Alta Garrotxa (Cova 120 i Cova dels Ermitons, ambdues a Sadernes) com la vall de la Muga (les Escaules) són zones concorregudes pels humans com a mínim des del paleolític mitjà (període de l'home de neandertal). La Bauma d'en Noguer està situada just al bell mig de la ruta natural que comunica aquestes dues àrees amb evidències del període paleolític (Sadernes i les Escaules), per la qual cosa és lògic pensar que també es puguin trobar vestigis similars de la cultura de l'home de neandertal a la Bauma d'en Noguer.

PER QUÈ L'EXCAVACIÓ ÉS A FORA DE LA COVA I NO A DINS? - EL SONDEIG ARQUEOLÒGIC

Aquesta és la primera pregunta que ens han fet, amb estranyesa i sorpresa, les persones que ens ha visitat durant l'excavació o que han vist alguna fotografia de la nostra activitat: per què excaveu a fora de la cova i no a dins?

Primer de tot cal dir que quan vam començar l'excavació no disposàvem de cap indici que ens assegurés o que ens donés pistes del lloc exacte on podrien estar amagades les restes arqueològiques que finalment hem acabat trobant. Per tal de verificar o refutar la nostra hipòtesi de treball segons la qual la Bauma d'en Noguer podia contenir restes arqueològiques vam pensar que l'únic mètode vàlid era realitzar un sondeig que ens permetés mesurar la potència estratigràfica dels sediments de la cova.

Ara bé, en quin punt concret s'havia d'iniciar aquest sondeig? El primer pensament ens impulsava a perforar l'interior de la cova perquè aparentment presenta un important paquet de sediments, l'estat de conservació general és molt bo, la morfologia molt ben definida i té unes dimensions que, en cas de necessitat, encara avui la farien perfectament habitable per a una petita comunitat humana. A primera vista, per tant, no semblava pas descabellat encetar el sondeig en algun racó de l'interior de la cova.

Però el lector ha de saber que l'arqueologia és una ciència destructiva per definició perquè, per obtenir la informació de tipus històric que es persegueix, inevitablement s'ha de perforar uns quants metres sota terra, amb el que això comporta. És per aquest motiu que, abans de començar a intervenir i de malmetre per sempre més l'estat actual de l'interior de la cova, vam decidir no precipitar-nos i reflexionar unes quantes vegades més sobre l'estratègia a seguir.

Fragment de ceràmica que presenta impressions amb petxines i incisions ungulars a la seva vora. Pertany al neolític antic cardial (fa uns 7.000 anys)

En concret, les qüestions que ens vam plantejar van ser aquestes: la morfologia i l'estructura de la cova ha estat sempre la mateixa des de l'època paleolítica, és a dir, s'ha mantingut estable i de forma contínua fins avui al llarg de tots aquests mil·lennis? O, al contrari, s'ha modificat amb el pas del temps? Els processos erosius com l'aigua o el gel, de quina manera han afectat la cova? I, tenint en compte que estem en una zona sísmica, els terratrèmols han condicionat d'alguna manera tot el conjunt calcari? I, finalment, com cal interpretar els enormes blocs caiguts situats uns quants metres al llindar de la cova?

A tots aquests interrogants encara hi podem afegir una altra dada rellevant i aclaridora que ens ensenyen d'altres cavitats on s'han descobert materials del període paleolític: aquests són uns jaciments antics de debò (recomanem al lector que faci l'exercici d'intentar situar-se mentalment 100.000 o 40.000 anys enrere) i que solen estar completament ocults a causa de l'espessor de la coberta vegetal actual i per l'impacte dels diversos processos sedimentaris. És per això que gairebé sempre es localitzen a uns quants metres de profunditat. Alguns exemples d'hàbitats neandertals que ho confirmen: l'Arbreda de Serinyà té una potència de més de 10 metres; l'Abric Romaní de Capellades, més de 15 metres. I, d'altres jaciments encara més antics com la Gran Dolina d'Atapuerca o la Caverna de l'Aragó (Perpinyà) poden arribar fins als 20 metres.

Totes aquestes reflexions ens van convèncer que on calia realitzar el sondeig no era a dins de la cova sinó al seu exterior, just davant de l'entrada de la cova, sota dels enormes blocs calcaris caiguts de la cornisa: tant per tenir una visió més àmplia i aproximada de la morfologia primitiva de la cova com també per buscar la seva màxima profunditat i d'aquesta manera finalment comprovar empíricament si hi ha o no hi ha restes del període paleolític.

COM DUEM A TERME L'EXCAVACIÓ? QUIN ÉS EL NOSTRE GUIÓ DE TREBALL? - RELAT D'UN DIA D'EXCAVACIÓ A LA BAUMA

L'enorme dificultat d'accés i la seva discreció dins el paisatge dels cingles de la Parada expliquen perquè la Bauma d'en Noguer no havia sofert cap excavació important abans del 2009. Estem segurs que en un lloc més accessible i vistós una cova d'aquestes característiques faria anys i panys que hauria rebut tot tipus d'actuacions: intervencions formals i metòdiques i d'altres de furtives i salvatges. Això darrer hauria suposat una pèrdua irreparable del nostre patrimoni històric.

Certament que l'accés és el gran escull que hem de superar cada vegada que planifiquem la intendència per continuar l'excavació de la Bauma. En el moment d'escriure aquest article (abril de 2010), els dies quantificables d'excavació ja són trenta-sis. Hem de dir que fins ara ens n'estem sortint prou bé: els resultats acompanyen i la sensació de descobrir uns fets, unes històries humanes ocorregudes en èpoques molt remotes i que haurien quedat oblidades per sempre més és molt estimulat. D'aquesta manera, doncs, el nostre esforç es veu recompensat amb escreix.

Els membres de l'equip som tots d'Olot o els seus rodals i de Girona. El nostre punt de trobada és a Besalú, a primera hora, a quarts de vuit. Normalment pugem a la Bauma els caps de setmana i els dies festius encara que algunes vegades també hi anem entre setmana. Des de Besalú ens arribem al poble de Lliurona i des d'aquí ens dirigim al coll de la Cometa, a prop d'on aparquem el cotxe. En total, una hora llarga de camí. La carretera de Lliurona fa uns quatre anys que està emporlanada i s'hi pot circular sense cap problema amb un turisme. És un camí molt agradable de fer perquè té alguns atractius afegits (com ara els molins de Cal Caritg, l'enorme casa pairal dels Planells, el mateix poble de Sant Andreu de Lliurona o un enorme pi que sobresurt de la resta). Això sí, cal anar en compte perquè és un tram molt estret i amb constants revolts.

Des del coll de la Cometa accedim a peu a la cova per un corriol que ja devia existir antigament però que només ara, a partir de les nostres innumerables anades i vingudes, torna a estar força fressat. Els primers dies d'excavació (octubre-novembre de 2009) van ser força difícils en aquest sentit: vam haver de dedicar moltes hores a adequar aquest corriol. Tot i això, el descens a la cova encara continua sent prou difícil: és un trajecte molt abrupte i costerut.

I, finalment, després de totes aquestes peripècies, arribem a la Bauma. Normalment solen ser les deu. O sigui que ja han passat més de dos hores des que hem marxat d'Olot o de Girona. Però, de cap manera pensem que sigui temps perdut el que destinem per arribar a la cova. Tot el contrari: endinsar-se de ple una bona estona en el paisatge típic de l'Alta Garrotxa és una delícia, una d'aquelles activitats que per inèrcia s'hauria de fer setmanalment.

Ara ja som a la cova i estem a punt per començar l'excavació. Abans, però, no deixem de contemplar i d'admirar una vegada més aquest meravellós fenomen geològic que tenim davant nostre. Pensem que la seva existència és realment una raresa, tant per la seva forma que sembla més una obra d'art humana com per la seva bona conservació. Perquè -no ho havíem dit fins ara- al nostre territori les coves amb una entitat similar a la de la Bauma d'en Noguer no són pas molt freqüents -a diferència per exemple del nostre país veí francès-. En canvi, de baumes, forats, tutes o avencs sí que n'hi ha en abundor arreu de la nostra geografia. De fet, una de les poques coves de les comarques gironines que té una semblança amb la Bauma d'en Noguer és el Cau del Duc de Torroella de Montgrí, la cova per excel·lència del paleolític inferior català.

I comença l'excavació: el pic, l'aixada i la pala són les nostres eines bàsiques en aquesta fase inicial de la recerca. I també comença la fressa: el nostres moviments trenquen l'harmonia i el silenci absolut que hi havia a l'entorn de la cova just abans de la nostra arribada. Però, no ens podem queixar: una vegada hem agafat el ritme de treball, la feina a fer és molt entretinguda i emocionant: a cada remoció de terra o bloc de pedra que aixequem l'expectació sempre és màxima perquè sabem que pot aparèixer qualsevol evidència arqueològica. De moment, la major part de materials que hem trobat són objectes de ceràmica, eines de pedra talla i restes faunístiques. Més endavant explicarem a quin període històric corresponen.

Però el temps passa molt ràpid i ens atrapa més aviat del que voldríem. Emocionats i concentrats com estem, moltes vegades ni ens adonem que es va apropant aquell moment en què hem de donar per acabada una altra jornada de treball a la Bauma. Sempre se'ns fa feixuc haver de marxar: tant perquè tenim la sensació que encara ens queden molts dubtes per descobrir com també perquè som conscients del tros de pujada a peu que ens espera fins al cotxe. I també perquè sabem que encara hauran de passar dues hores ben llargues abans no tornem a ser a les nostres cases per prendre'ns una ben merescuda dutxa.

Més de trenta jornades d'excavació donen peu a molt bones anècdotes. Però això mereixeria un capítol apart. Per ara només direm que el març d'aquest 2010 hem reprès l'excavació, que aquesta es perllongarà fins al desembre, que s'està desenvolupant amb total normalitat i que només desitgem que tot continuï amb aquest bon ritme i bon fer.

Per acabar aquest apartat ens ve de gust reproduir el fragment d'un article publicat el setembre de l'any 1934 (número 472) per Joaquim Danés i Torres al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya. És el testimoni personal d'un dels pioners de la recerca arqueològica de l'Alta Garrotxa i, en concret, es refereix a la Cova de Bisbe.

Ens hi sentim plenament identificats:

"Ja hi sou. En total, des de la ribera, mitja horeta llarga, potser tres quarts, si no heu pujat massa de pressa. El cor s'eixampla; heu patit prou; la manca de camins ben fressats, la por de l'esllavissada, el vertigen de l'altura, el cansament, la set, la por de perdre-us i de no trobar-la, tot us ha donat prou una estona llarga de sofriments i d'inquietuds. Però, la compensació és magnífica: us plau d'ésser ací dalt, us hi trobeu bé, us hi sentiu segur. Com menys arriba ací el soroll de la barreja humana i l'agror de la terra baixa, més us sentiu un heroi, situat per damunt de tot: un intrèpid grimpa-dor, un espeleòleg, un devot de la prehistòria, un enamorat de la naturalesa nua, un enamorat de la tradició".

QUINES RESTES ARQUEOLÒGIQUES HI HEM TROBAT? - SEQÜÈNCIA CRONOLÒGICA I CULTURAL DE LA PRESENCIA HUMANA A LA BAUMA AL LLARG DE LA HISTÒRIA

D'ençà que vam començar l'excavació hem identificat poc més d'un miler de restes arqueològiques, les quals es corresponen a diversos períodes històrics i de la prehistòria recent.

Convé puntualitzar dues coses respecte el valor d'aquestes troballes. Primera: que tot i ser objectes poc o gens espectaculars, sí que són molt significatius per la informació de tipus històric que ens proporcionen. Segona: que totes elles s'han localitzat en posició secundària i no pas *in situ*, és a dir, en el nivell més superficial, el qual se'ns presenta totalment remogut degut tant a l'activitat humana més recent com per l'efecte dels diferents processos erosius d'ordre natural.

La major part d'aquestes restes són de tres tipus: indústria lítica, ceràmica i fauna. Però també hi ha, tot i que gairebé són residuals, uns pocs fragments de vidre i de metall. A partir de l'estudi de les formes i de la decoració de la ceràmica, bàsicament, hem pogut establir la primera aproximació cronològica i cultural dels grups humans que en algun moment del passat van fer acte de presència a la Bauma d'en Noguer.

Base fragmentada d'una urna d'incineració del tipus Hallstatt. Pertany al bronze final (fa uns 3.000 anys)

De més antic a més modern, els períodes identificats són els següents: neolític antic epicardial (a partir d'un fragment ceràmic imprès amb la petxina *Cardium edule* i d'un fragment polit de quarsita); edat del bronze (més de cent objectes, entre els quals, destaquem: una nansa d'apèndix de botó cilíndric del tipus 'ceràmiques la Polada', una olla de plat tancat amb vora impresa ungulada, decoració amb cordons, vores amb bisell, un fragment d'urna d'incineració i la seva tapadora, un motlle fragmentat sobre

sorrenca per fabricar algun objecte metàl·lic i un fragment de colador de vas destinat al tractament de productes làctics); període ibèric (dos fragments de ceràmica comuna oxidada); època romana (una arracada de bronze de secció romboïdal); edat mitjana (una vora de ceràmica del segle X o XI); edats moderna i contemporània (gran quantitat de ceràmica vidriada del tipus la Bisbal, presència important de terrissa negra del tipus de Quart, tres fragments de ceràmica policromada, un fragment d'un brou català del segle XVII i materials militars del segle XVIII: dues bales de plom i un botó de coure d'un exèrcit de la République française).

Vora fragmentada d'una ceràmica policromada
Pertany a l'edat moderna (segles XVII-XVIII)

La conclusió preliminar d'aquest inventari és que la Bauma d'en Noguier ha estat un lloc molt freqüentat pels humans com a mínim des del neolític i, en especial, durant l'edat del bronze i a partir del segle XVII fins avui. Respecte el bronze, sabem que al nostre territori aquest període és un moment de la història en què les coves tornen a ser un lloc d'ocupació habitual. Respecte l'abundant ceràmica moderna, aquesta pot estar relacionada amb diferents treballs realitzats al bosc: aquesta cova hauria estat un bon refugi pels carboners, per exemple. Però, no es poden descartar d'altres inquilins com ara pastors, traginers o bandolers. Ni tampoc una possible relació amb l'activitat industrial generada a la pròxima Reial Foneria de Sant Sebastià de la Muga o amb algun episodi de les famoses batalles de Sant Llorenç de la Muga que van tenir lloc a finals del segle XVIII en el context de l'anomenada Guerra Gran (el botó de coure de l'exèrcit francès precisament correspon a aquesta època).

TAULA CRONOLÒGICA

CRONOLOGIA	PERÍODE HISTÒRIC	UNA CARACTERÍSTICA
130.000 – 30.000 a.C.	Paleolític mitjà	L'època de l'Home de neandertal
40.000 – 10.000 a.C.	Paleolític superior	<i>Homo sapiens</i> arriba a Girona
10.000 – 5.500 a.C.	Epipaleolític	La fi dels caçadors-recol·lectors
5.500 – 2.500 a.C.	Neolític	Economia agrícola i ramadera
2.500 – 1.800 a.C.	Calcolític	Primers treballs del coure
1.800 – 700 a.C.	Edat del bronze	Metal·lúrgia del bronze
700 – 550 a.C.	Primera edat del ferro	L'ús del ferro es generalitza
550 – 200 a.C.	Ibers	Poblats autòctons pre-romans
200 a.C. – 476	Romà	Fonaments civilització d'occident
476 – 1453	Edat mitjana	
1453 – 1789	Edat moderna	
1789 – 2010	Edat contemporània	

I A PARTIR D'ARA -UNA VEGADA DEMOSTRAT QUE LA BAUMA D'EN NOGUER ÉS UN JACIMENT ARQUEOLÒGIC- QUÈ FAREM? - CONTINUÏTAT DE L'EXCAVACIÓ (ANY 2010) I PERSPECTIVES DE FUTUR

El nostre sondeig de la tardor de 2009 ha permès demostrar amb proves evidents i irrefutables un fet desconegut fins ara (tot i que estem segurs que d'altres persones ja ho havien intuït abans que nosaltres): que la Bauma d'en Noguer és una jaciment arqueològic.

És cert que no es tracta pas de troballes gaire espectaculars: restes fragmentades i disperses situades a la part més superficial de la cova. Però, el més important és que hi són i que les hem pogut reconèixer perquè això significa que la seva procedència original pot estar uns quants metres més ensota, en un nivell presumiblement *in situ* i que encara està per descobrir.

Aquesta és la raó per la qual des del març d'aquest 2010 hem reprès l'excavació. El nostre objectiu és continuar aprofundint el paquet sedimentari per tal d'arribar a reconstruir amb el màxim detall possible els fets de les diferents cultures humanes que s'han anat succeint a la Bauma d'en Noguer. I també, especialment, comprovar si aquesta cova conté o no restes del període paleolític. Sabem que no serà pas una tasca fàcil: els enormes blocs calcaris que des de finals de març ens barren el pas i que tot just ara comencem a enderrocar són un contratemps important. Però, la nostra convicció que sota aquestes colossals masses calcàries pot haver-hi restes antigues de debò, ens encoratja a continuar endavant.

Les troballes arqueològiques a la Bauma d'en Noguer que hem descrit en aquest article són una novetat important en el context de la investigació arqueològica i patrimonial del nostre país. I pel municipi d'Albanyà és una aportació que enriqueix encara més el seu ja de per si ric i extens patrimoni cultural i natural. Per això pensem que, més enllà de l'àmbit estrictament científic, també ha de tenir una repercussió a nivell social, cultural i educatiu perquè és essencial que les persones que habiten a l'entorn més immediat de la cova sentin com a propi i s'identifiquin amb aquesta part del seu passat més remot. La finalitat única a l'hora de redactar aquest article ha estat precisament la de poder compartir amb tots els albanys la informació arqueològica que hem extret de la nostra excavació de l'any 2009 a la cova de la Bauma d'en Noguer. Esperem haver-ho aconseguit.

PER ACABAR: COM I PER QUÈ HA ESTAT POSSIBLE DUR A TERME AQUESTA EXCAVACIÓ? - AGRAÏMENTS

Planificar i finalment poder posar en pràctica una nova excavació arqueològica és una activitat més complicada del que a primera vista pot semblar: s'ha de disposar dels permisos legals corresponents, s'ha de preparar un grup de treball i s'ha de comptar amb els recursos i els materials adequats. I, en el cas concret de la Bauma d'en Noguer, a més de tot això, cal afegir-hi dos altres circumstàncies: la gran dificultat per accedir i tragar les eines fins a la cova, per una banda, i, de l'altra, la incertesa de trobar restes arqueològiques abans de començar l'excavació.

És per tot això que volem posar de manifest el nostre agraïment a totes les persones i entitats que esmentarem a continuació perquè són les que estan fent possible que aquesta aventura arqueològica a la Bauma d'en Noguer sigui una realitat:

- Joan Casademont Comas, propietari de la finca "La Parada" (Albanyà), dins la qual es localitza la Bauma d'en Noguer. El senyor Casademont ha donat el seu vist-i-plau a la nostra intervenció arqueològica de la Bauma d'en Noguer per mitjà de la concessió del permís corresponent, el qual ens va concedir amablement l'agost de 2009 a Figueres, on actualment resideix.
- Joan Casademont, fill de l'anterior, ens ha visitat en més d'una ocasió a la Bauma d'en Noguer durant les tasques arqueològiques i ens ha encoratjat a continuar la recerca. El seu contacte ens ha proporcionat, a més, informacions sobre la cavitat i el seu entorn que són de gran ajuda per aprofundir en l'estudi històric de la zona.
- Jaume Fàbrega, del camp de l'Illa (Albanyà) i cap de l'Associació Esportiva de Caça d'Albanyà, el vam conèixer casualment el 22 de novembre de 2008 en el camí que des d'Albanyà i passant pel coll de la Cirera porta a la Bauma d'en Noguer. Gràcies a la seva puntual ajuda vam poder visitar per primera vegada *in situ* aquesta cova. I, també, va ser ell qui ens va informar sobre el propietari d'aquells terrenys (el senyor Joan Casademont).
- Vicenç Campassol i Terrades, alcalde del municipi d'Albanyà, des del començament s'ha informat i ha seguit amb interès el desenvolupament dels treballs arqueològics a la Bauma d'en Noguer. A finals de gener de 2010 es va posar en contacte amb nosaltres per oferir-nos la possibilitat de redactar aquest article per a la Revista d'Albanyà.
- Susana Manzano Vilar i Montserrat Mataró Pladelasala, arqueòlogues territorials dels Serveis Territorials a Girona, ens ha facilitat i concedit el permís del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya per les excavacions dels anys 2009 i 2010.
- Josep Tarrús i Galter, del Museu Arqueològic de Banyoles, i Enriqueta Pons i Brun, del Servei d'Arqueologia de Catalunya-Girona, per haver-nos ajudat en la identificació de la ceràmica trobada a la Bauma.
- Xavier Borrueu, veí de Lliurona, ens va acompanyar a la Bauma d'en Noguer el 13 de desembre de 2008 per la ruta de Lliurona i el coll de la Cometa, que és la que actualment fem servir l'equip d'excavació per accedir a la cova.
- L'Associació Arqueològica de Girona és l'entitat que, des de la societat civil, ha promogut estratègica i econòmicament l'inici de les excavacions a la Bauma d'en Noguer, tant la de l'any 2009 com la del 2010. Agraïm el suport de les següents persones d'aquesta entitat: Jordi Masbernà Saló, Enric Bach Vallmajor, Pere Canton Playà i Conxita Roca Martínez.

Olot - Girona, 27 d'abril de 2010

L'equip d'excavació de l'any 2009 a la Bauma d'en Noguer ha estat format per:

Albert Aulines, Francesc Xavier Medina, Quim Planas, Joan Abad, Montserrat Aulinas, Albert Bretcha, Miquel Àngel Codes, Ton Domènech, Isabel Fabregat, Jordi Fernández, Carles Serra, Jordi Serra, Àngel Serrat, Marc Sitjar i Daniel Vergés